

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Із розширенням доступу громадян України до отримання різносторонньої інформації актуальним стало забезпечення умов для її охорони від посягань і використання з протиправною метою. Це зумовлено тим, що вітчизняне законодавство у сфері охорони авторських і суміжних прав ще не забезпечує на належному рівні правового супроводу. Тому актуальним є огляд конвенцій і, зокрема, всесвітніх, які містять правові напрацювання в частині охорони і захисту авторського права та суміжних прав багатьох країн.

Виходячи з довідки до *Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року*, варто вказати, що Всесвітня конвенція про авторське право була розроблена і прийнята на спеціальній конференції, що була складена під егідою ЮНЕСКО і відбулася у Женеві в 1952 році. Головна мета Конвенції – створення універсального режиму для охорони і захисту авторських прав на літературні, наукові і художні твори на міжнародному рівні. Маються на увазі такі різновиди творів, як: письмові, музичні, драматичні і кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури.

У Конвенції досить чітко регламентується порядок публікації творів, оформлення авторства, конкретні гарантії матеріальних і нематеріальних прав авторів. У ній, зокрема, передбачається, що період охорони авторського права не може бути коротшим життя автора, додаючи ще 25 років після його смерті.

Якщо законодавством держави, учасниці конвенції, передбачені два або декілька послідовних періоди охорони, то тривалість першого з них не може бути меншою за тривалість одного з мінімальних періодів, зазначених вище. Постанови цієї Конвенції не застосовуються до фотографічних творів і творів прикладного мистецтва. Однак у державах, що домовляються та надають охорону фотографічним матеріалам, а також творам прикладного мистецтва, оскільки вони є художніми, строк охорони таких творів не може бути коротшим десяти років [1]. Приділяється увага правовим аспектам питань, пов'язаних з перекладом літературних творів. Установлюється процедура видачі ліцензії-дозволу на переклад.

Дія цієї Конвенції поширювалася і в Україні, оскільки колишній Союз РСР приєднався до неї в 1973 році. Рішення Верховної Ради з цього приводу буде правовою підставою для продовження охорони прав

українських авторів, сприятиме розширенню співробітництва України із зарубіжними країнами в цій сфері.

Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм була прийнята 29 жовтня 1971 року та ратифікована Україною 15 червня 1999 року Законом №738-14. Згідно з цією Конвенцією, кожна держава-учасниця зобов'язується охороняти інтереси виробників фонограм, які є громадянами інших країн-учасниць, від виробництва копій фонограм без згоди виробника і від ввозу таких копій щоразу, коли згадане виробництво або ввіз здійснюється з метою розповсюдження їх або копій серед публіки. Це положення забезпечує захист прав іноземних осіб на їх авторську продукцію на території України.

За національним законодавством кожної держави-учасниці зберігається право визначення юридичних заходів, за допомогою яких ця Конвенція буде застосовуватися і які будуть включати один або більше із таких заходів: охорона за допомогою надання авторського права або іншого особливого права; охорона за допомогою законодавства щодо нечесної конкуренції; охорона за допомогою кримінальних санкцій.

Упущенням, на нашу думку, в конвенції є те, що в ній не прописано, що держава-учасник буде здійснювати захист порушених прав. Таким чином можна припустити, що здійснення захисту (самозахист) покладено на особу, яка перебуває в Україні. Однак виникають проблеми відносно того, де саме буде відбуватись юрисдикційна форма захисту (звернення до суду): чи на території України (тобто, на території де було вчинено правопорушення) чи за місцем реєстрації (проживання) іноземної особи. Ці питання вирішуються двосторонніми міжнародними договорами між країнами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Так, кожна держава-учасниця Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм, яка забезпечує охорону через надання авторського права або іншого особливого права, чи шляхом застосування кримінальних санкцій, може передбачати у своєму національному законодавстві обмеження щодо охорони інтересів виробників фонограм того ж характеру, що й ті, котрі допускаються відносно охорони інтересів авторів літературних і художніх творів.

Проте обов'язкові ліцензії можуть бути передбачені тільки тоді, коли задоволені всі такі умови:

1) відтворення призначається для використання виключно з метою навчання або наукових досліджень;

2) ліцензія дійсна тільки для відтворення на території держави-учасниці, компетентні органи якої надали ліцензію, і не буде поширена на експорт копій;

3) відтворення, здійснене на підставі ліцензії, передбачає право на справедливу винагороду, визначену згаданими органами із врахуванням, поряд з іншим, кількості копій, що будуть виготовлені [2].

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів була прийнята 24 липня 1971 року, однак ратифікована Україною лише 31 травня 1995 року. Як бачимо з цієї назви, Конвенція спрямована на охорону, а не на захист. Тому значна увага приділена питанню охорони художніх та літературних творів. Така охорона застосовується: до авторів, які є громадянами однієї з країн, які прийняли Конвенцію, щодо їх творів як випущених у світ, так і не випущених.

У контексті розуміння як авторського права, так і Бернської Конвенції, важливе значення надається дефініціальному апарату. Так, під виразом «випущені у світ твори» треба розуміти: твори, випущені за згодою їхніх авторів, яким би не був спосіб виготовлення примірників, за умови, якщо вони випущені в обіг у кількості, здатній задовольнити розумні потреби публіки, беручи до уваги характер твору. Не рахується випуском у світ представлення драматичного, музично-драматичного або кінематографічного твору, виконання музичного твору, публічне читання літературного твору, повідомлення по проводах або передача в ефір літературних чи художніх творів, показ твору мистецтва та спорудження твору архітектури.

Таким чином, охорона застосовується: до авторів кінематографічних творів, виробник яких зареєстрований в одній із країн, що ратифікувала Конвенцію; до авторів творів архітектури, що споруджені в будь-якій країні Союзу, або інших художніх творів, котрі є частиною будівлі чи іншої споруди, розташованої в будь-якій країні Союзу.

За законодавством країн, які ратифікували Конвенцію, зберігається право визначати ступінь застосування їхніх законів до творів прикладного мистецтва та промислових малюнків і зразків, а також умови охорони таких творів, малюнків і зразків. Щодо творів, які охороняються в країні їх походження, винятково, як малюнки та зразки, то в інших країнах Союзу може бути затребувана лише спеціальна охорона, надана в цій країні малюнкам і зразкам; однак, якщо в цій країні не надавалося такої спеціальної охорони, то ці добутки охороняються як художні твори. Охорона, надана Конвенцією, не поширюється на повідомлення про новини дня, або на повідомлення про різні події, що мають характер простої прес-інформації [3].

На продовження процесу розвитку охорони авторських прав у світі в 1886 році десятима державами було підписано Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів. У преамбулі Бернської конвенції проголошено її мету: охороняти настільки ефективно й однаково, наскільки це можливо, права авторів на їхні літературні та художні твори. Бернською конвенцією визначено чіткі критерії для надання такої правової охорони. Наразі учасниками цієї Конвенції є вже більше ста країн. За час, що минув від моменту підписання перших міждержавних угод, поняття «інтелектуальна власність» і «права інтелектуальної власності» постійно уточнювалися, неодноразово переглядалися й положення вказаних вище Конвенцій. Такий багаторазовий перегляд зумовлений розвитком суспільних відносин у сфері авторського права – це об'єктивний і закономірний процес удосконалення міжнародної охорони прав інтелектуальної власності [4, с. 13].

Важливим у Бернській конвенції є положення про її перегляд. Так, вона може підлягати перегляду з метою внесення змін, спрямованих на її вдосконалення. З цією метою по чергово в країнах–учасниках проводяться конференції з проблемних питань.

Міжнародна Конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 року ратифікована Україною 20 вересня 2001 року. Конвенція визначає, що охорона, надана нею, не стосується і ніяким чином не впливає на захист авторських прав на твори літератури і мистецтва. Тому жодне з положень цієї Конвенції не може розглядатися як таке, що завдає шкоди цій охороні.

Ця Конвенція внесла в національне законодавство цілу низку правових роз'яснень. Так, вона визначила, що:

1) термін «виконавці» означає: актори, співаки, музиканти, танцюристи або інші особи, які виконують ролі, співають, читають, декламують, виконують або будь-яким іншим способом беруть участь у виконанні творів літератури чи мистецтва;

2) під «фонограмою» мається на увазі будь-який виключно звуковий запис звучання виконання або інших звуків;

3) під «виробником фонограм» мається на увазі фізична або юридична особа, яка першою здійснила звуковий запис звучання виконання або інших звуків;

4) під «публікацією» мається на увазі надання публіці примірників фонограми в достатній кількості;

5) під «відтворенням» мається на увазі виготовлення одного або кількох примірників запису;

6) під «телерадіомовленням» мається на увазі передача бездротовими засобами звуків або зображень і звуків для приймання публікою;

7) під «ретрансляцією» мається на увазі одночасна передача телерадіопродукції однієї організації мовлення іншою організацією мовлення [5].

Міжнародна Конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення зазначає, що охорона, яка надається виконавцям, відповідно до цієї Конвенції, включає можливість запобігати: 1) здійсненню без їхньої згоди телерадіопередачі або публічного сповіщення їхнього виконання, за винятком коли використовуване для телерадіопередачі або для публічного сповіщення виконання вже було передане в ефір або здійснюється з використанням запису; 2) здійсненню без їхньої згоди запису виконання, що не було предметом запису; 3) відтворенню без їхньої згоди запису їхнього виконання; 4) якщо первинний звуковий запис був здійснений без їхньої згоди; 5) якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку виконавці дали свою згоду; 6) якщо первинний звуковий запис здійснений відповідно до положень статті 15, а відтворення відбувається з іншою метою, ніж зазначена в цих положеннях.

Однак є істотне виключення: якщо телерадіопередача здійснюється за згодою виконавців, то охорона щодо ретрансляції, здійснення запису з метою телерадіопередачі або відтворення такого запису з метою телерадіопередачі регулюється національним законодавством держави, в якій така дія здійснюється. Важливою приміткою є те, що держава, в якій проходить захист, не повинна позбавляти виконавців можливості регулювати на договірній основі їхні відносини з організаціями мовлення.

Строк охорони, що надається відповідно до цієї Конвенції, триває принаймні, до кінця двадцятирічного періоду, датованого з кінця року, в якому: був здійснений запис фонограм і включених до них виконань; мали місце виконання, не включені до фонограм; мала місце передача в ефір.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми був прийнятий 12 грудня 1996 року і ратифікований Україною 20 вересня 2001 року [6]. Зауважимо, він ніяк не пов'язаний з іншими договорами, крім Бернської конвенції, і не погіршує ніяких прав та зобов'язань за будь-якими іншими договорами.

Розглядаючи суб'єкти охорони відповідно до цього договору, необхідно зауважити, що в ньому охороняються виконавці і виробники фонограм без урахування належності до рас й етнічних відмінностей. Розкриваючи положення щодо строку охорони авторських прав, варто вказати на те, що він триває до кінця 50-річного періоду, відлік якого

починається з кінця року, в якому фонограма була опублікована, або, в разі відсутності такого опублікування, продовж 50-ти років з дня запису фонограми – 50-ти років з кінця року, в якому був зроблений запис.

Авторсько-правова охорона поширюється на форму вираження, а не на ідеї, процеси, методи функціонування або математичні концепції як такі. Компіляції даних або іншої інформації в будь-якій формі, які за добором й розташуванням інформації є результатом інтелектуальної творчості, охороняються як такі. Така охорона не поширюється на самі дані або інформацію і не стосується якогось-небудь авторського права, котре належить до самих даних або інформації, що міститься в компіляції.

Підсумовуючи викладене вище, нами було розглянуто шість основних конвенцій в частині надання міжнародної охорони авторським і суміжним правам педагогічних працівників. На основі цього можемо сформулювати позицію, що педагогічним працівникам буде актуальним огляд як вітчизняного, так і зарубіжного законодавства в частині охорони і захисту своїх прав через призму саморозвитку, а відтак і самоосвіти.

Список використаних джерел і літератури

1. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року від 06.09.1952 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_052.

2. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_124.

3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

4. Лазебний В.С. Основи інтелектуальної власності та її захисту / Лазебний В.С., Розорінов Г.М., Толпопа С.В. . – К.: Ліра-К, 2011. – 150 с.

5. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_763.

6. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_769.